

Konkluzje Konferencji Europejskiej „Rola sektora non-profit w świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej”
Warszawa, 12 marca 2015 r.

W dniu 12 marca 2015 r. odbyła się w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej konferencja poświęcona **roli sektora non-profit w świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej**. Konferencja zorganizowana została przez Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) wspólnie z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej (MPiPS) oraz z Radą Działalności Pożytku Publicznego (RDPP). Wagę konferencji podkreślało uczestnictwo pana **Władysława Kosiniaka-Kamysza**, Ministra Pracy i Polityki Społecznej. W konferencji wzięli udział między innymi pan Senator **Jarosław Duda**, Sekretarz Stanu w MPiPS i współprzewodniczący RDPP ze strony rządowo-samorządowej, pan **Krzysztof Balon**, przewodniczący Stałej Grupy Analitycznej ds. usług świadczonych w interesie ogólnym EKES, zarazem współprzewodniczący RDPP ze strony pozarządowej oraz około stu przedstawicieli sektora non-profit z Polski, Litwy, Łotwy, Niemiec, Republiki Czeskiej i Słowacji. W wymianie poglądów nt. wspierania świadczenia usług społecznych użyteczności publicznej przez państwo, która odbyła się na zaproszenie Pana Ministra Władysława Kosiniaka-Kamysza w przeddzień konferencji wzięł m. in. udział przewodniczący EKES, pan **Henri Malosse** oraz przedstawiciele Komisji Europejskiej wysokiego szczebla.

W wystąpieniu inauguracyjnym pan Minister **Władysław Kosiniak-Kamysz** pokrótce omówił rolę dialogu obywatelskiego jako osnowy świadczenia usług społecznych w Polsce przez III sektor oraz obecną sytuację w tej dziedzinie. Nawiązał także do problematyki finansowania usług społecznych zarówno ze środków publicznych jak też różnych alternatywnych form finansowania dostępnych dla organizacji non-profit. Minister podkreślił również rolę solidarności społecznej jako spoiwa integracji europejskiej oraz ważnego czynnika relacji Unii Europejskiej z krajami sąsiednimi znajdującymi się w trudnej sytuacji i dotkniętymi konfliktami, takimi jak Ukraina i Syria.

Pan **Rafał Rudnicki**, kierownik Wydziału Informacji i Komunikacji Społecznej w Przedstawicielstwie Komisji Europejskiej w Polsce, nawiązał do podstawowych ram prawnych na szczeblu UE. Choć w Białej Księdze na temat usług świadczonych w interesie ogólnym ustanawia się prawo dostępu do tych usług, sposób ich świadczenia pozostawia się do uznania państw członkowskich. Nawiązał również do komunikatu Komisji Europejskiej z 2007 r., w którym zawarte zostały reguły dotyczące tych usług. By pokazać, jakie pozytywne skutki dla całej społeczności mogą mieć usługi społeczne, posłużył się przykładem wschodnich obrzeży Porto, gdzie pogrążona w stagnacji, zubożała społeczność, składająca

się w większości z osób starszych, uległa całkowitemu przeobrażeniu dzięki zapewnieniu jej odpowiednich usług. Nazwał ten przykład „ideałem, do którego należy dążyć”.

Prof. **Barbara John**, przewodnicząca Parytetowego Związku Krajowego Berlina, wyjaśniła dlaczego i jak możemy odejść od obecnego status quo panującego w Niemczech, który opisała jako system finansowania świadczenia usług społecznych podzielony na dwa rodzaje (płatności ryczałtowe i roszczenia indywidualne). Ten stan rzeczy jest niezadowolający, ponieważ stwarza zachęty dla utrzymania w systemie osób starających się o pomoc socjalną oraz nakręca spiralę roszczeń o świadczenia. W celu rozwiązania tego problemu zaproponowała nowy mechanizm regulacji i kontroli oparty na skumulowanych środkach budżetowych przeznaczonych na daną dziedzinę usług. Chodzi tu o przeznaczenie znacznej ilości środków na osoby starające się o pomoc socjalną po raz pierwszy, by „postawić je na nogi” i umożliwić im wyjście z systemu, co w perspektywie długoterminowej zmniejszyłoby koszty. Należałoby to połączyć z nowymi modelami zarządzania zakładającymi współpracę z zainteresowanymi osobami, ich krewnymi, organizacjami społecznymi, grupami samopomocy itp. Pomysł ten krytykują głównie organizacje świadczące usługi społeczne i ich pracownicy, gdyż ich praca wiąże się z istnieniem stałej bazy osób ubiegających się o świadczenia socjalne.

Pan **Cezary Miżejewski**, członek zarządu Wspólnoty Roboczej Związków Organizacji Socjalnych WRZOS i członek Rady Działalności Pożytku Publicznego, przedstawił zarys sytuacji podmiotów świadczących usługi socjalne w Polsce. Jego zdaniem najważniejsze problemy to ograniczone finansowanie i przestarzałe uregulowania prawne – te nieodpowiednie ramy utrudniają znalezienie odpowiedniego rozwiązania. Kolejnym problemem w sektorze publicznym jest to, że kryteria udzielania zamówień oparte są głównie na cenie, co prowadzi do pogarszania się poziomu usług. Jeśli chodzi o organizacje pozarządowe to sytuacja wygląda nieco lepiej w wymiarze instytucjonalnym; rozwija się także świadomość istniejących w tym zakresie potrzeb. Cezary Miżejewski zaproponował również przydział środków w drodze współpracy między dostawcami usług poprzez opracowanie mapy potrzeb i określenie, kto powinien świadczyć jakie usługi i komu.

Pani **Justyna Donielaite**, przedstawicielka dziennego ośrodka opieki NENDRE w Wilnie na Litwie przedstawiła stosowane w tej placówce „dobre praktyki” (niekoniecznie uważane przez nią za „najlepsze praktyki”). Omówiła kontekst rozwoju sektora non profit na Litwie po upadku Związku Radzieckiego i podczas procesu integracji z UE i wyjaśniła, że NENDRE przetrwał tak długo, ponieważ jest finansowany w 80% ze środków lokalnych i w związku z tym nie zależy od funduszy unijnych. Następnie wyjaśniła, w jaki sposób działa placówka. Przyjmuje ona głównie rodziców i dzieci z trudnych środowisk społecznych (rodziców samotnie wychowujących dzieci, rodziny wielodzietne, rodziny należące do mniejszości itp.),

a świadczone usługi to głównie żłobek, uczenie się nieformalne, wsparcie socjalne i doradztwo. Podejście stosowane przez ośrodek NENDRE opiera się na następujących zasadach: całościowe podejście do rodziny, upodmiotowienie osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, dialog, włączenie społeczne, równouprawnienie płci, współpraca z lokalnymi organizacjami i władzami oraz otwartość.

Przewodnicząca Stowarzyszenia TENENET ze Słowacji pani **Elena Kopicová** pokrótce przedstawiła sposób działania stowarzyszeń WELLNEA i TENENET. Jej zdaniem wdrożenie strategii „Europa 2020” wymaga realizacji dwóch celów: ustanowienia priorytetu w zakresie rozwoju usług społecznych na poziomie krajowym oraz strategii na rzecz deinstytucjonalizacji systemów usług społecznych. Przedstawiła perspektywę demograficzną świadczonych na Słowacji usług społecznych i stwierdziła, że państwo świadczy ich większą ilość niż organizacje pozarządowe. Zaleciła także przestawienie sektora usług społecznych na podejście całościowe i ukierunkowane na jednostkę, integrację ze służbami zatrudnienia oraz opracowanie systemu oceny usług społecznych.

Dyrektor czeskiego Caritasu i Caritasu diecezji Ostrawa-Opawa pan **Lukáš Curylo** rozpoczął swą prezentację od krótkiego wprowadzenia na temat sytuacji usług socjalnych w Republice Czeskiej i stwierdził, że do 2007 r. nie były one nawet prawnie zdefiniowane. Z drugiej strony organizacje pozarządowe wciąż nie doczekały się definicji prawnej, co jest problematyczne. Choć rząd przystąpił do opracowania aktu dotyczącego ich statusu, utknął on jednak w martwym punkcie ze względu na brak konsensusu politycznego. Największym problemem dla organizacji pozarządowych jest fakt, że ubiegając się o fundusze muszą one konkurować z tzw. organizacjami dotowanymi (subsydiowanymi organizacjami finansowanymi przez rząd lub różne gminy). Procedura ta działa w znacznym stopniu na niekorzyść organizacji pozarządowych. Lukáš Curylo przedstawił dane wskazujące, że choć organizacje pozarządowe stanowią 54 % wszystkich podmiotów, dociera do nich jedynie 37 % dofinansowania. Od tego roku organem odpowiedzialnym za przydział środków będzie zgromadzenie regionalne, co ma przynieść większą równowagę w ich rozdziale. Sytuacja organizacji dotowanych jest korzystniejsza, ponieważ mieszczą się w siedzibie władz regionalnych i mają dostęp do takich usług jak nieoprocentowane pożyczki czy też do wydziału zajmującego się inwestycjami; ich pracownicy są również lepiej opłacani itp. Na zakończenie stwierdził, że podejmowane wysiłki skupią się na zapewnieniu organizacjom pozarządowym bardziej wyrównanej pozycji i większych dotacji oraz wprowadzeniu kompleksowego systemu świadczeń socjalnych.

Członkini EKES-u i przewodnicząca Łotewskiej Federacji Organizacji Osób Niepełnosprawnych pani **Gunta Anča** rozpoczęła swoje wystąpienie od przedstawienia czterech pożądanых cech usług socjalnych (z ang. „cztery A”: *accessibility, availability,*

affordability i *awareness*) oraz omówiła każdą z nich. Chodzi tu o: zapewnienie fizycznego dościa do usług (specjalne windy, tłumaczenia na język migowy, język Braille'a), ich dostępność (możliwość korzystania z nich wszędzie), przystępność cenową (finansowanie i ustalanie cen) oraz zwiększanie świadomości (lepsze zrozumienie, kto potrzebuje tych usług i dlaczego). Należy położyć większy nacisk na zrównoważony charakter świadczenia usług społecznych. Nawiązała również do deinstytucjonalizacji, do której dążą dostawcy usług społecznych i która doprowadzi do równiejszego rozłożenia zapotrzebowania na usługi społeczne w całym kraju, większego zróżnicowania i większej elastyczności usług. Jednocześnie zwróciła uwagę na pewne przeszkody, takie jak brak ram prawnych dla przedsiębiorczości społecznej, a także przepisów w dziedzinie zamówień publicznych (świadczone są jedynie usługi najtańsze) i duże obciążenie administracyjne (nieudolna biurokracja).

W wystąpieniu na temat „Zapewnianie wszystkim obywatelom europejskim dostępnych usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym po przystępnych cenach” pani **Laura Jones**, starszy specjalista ds. polityki i rozwoju członkostwa w organizacji Eurodiaconia, reprezentująca „Social Services Europe”, przedstawiła wszechstronny opis przeszkód w zapewnianiu dostępnych, wysokiej jakości usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym po przystępnych cenach, a także zalecenia w tej sprawie. Przeanalizowała również dogłębnie zarówno istniejące bariery jak i propozycje ich usunięcia. Jedną z takich barier są cięcia budżetowe wpływające na spadek jakości usług, brak odpowiednich ram korzystania z zamówień publicznych, niewykorzystanie funduszy unijnych i strukturalnych, brak zaangażowania organizacji pozarządowych w opracowywanie i monitorowanie programów, niedobory kadrowe i niski prestiż sektora usług (postrzega się go jako wymagającego niskich kwalifikacji). Zaprezentowane przez nią zalecenia „Social Services Europe” obejmują zmianę mentalności, postrzeganie wydatków na usługi socjalne świadczone w interesie ogólnym jako inwestycję społeczną, opracowanie metod udzielania zamówień wysokiej jakości, dodatkowe działania na rzecz zatrudnienia i zatrzymywania pracowników (wyciągnięcie wniosków z przypadku sektora opieki zdrowotnej), wspieranie rozwoju dialogu społecznego na poziomie UE oraz podnoszenie świadomości na temat potencjalnego wpływu i znaczenia zintegrowanych usług.

Podsumowując wnioski z konferencji senator **Jarosław Duda**, sekretarz stanu w MPiPS oraz współprzewodniczący RDPP, podkreślił wysoki poziom dialogu i wymienionych informacji, które ma zamiar wykorzystywać również w pracy rządu. Przedstawił również streszczenie najważniejszych punktów omówionych podczas konferencji, takich jak kryteria zamówień publicznych oparte na jakości, rozwój systemów finansowania, opracowanie standardowych ram usług społecznych oraz zwiększenie zaangażowania sektora organizacji pozarządowych w rozwój i zróżnicowanie usług.

Przewodniczący stałej grupy analitycznej EKES ds. usług świadczonych w interesie ogólnym oraz współprzewodniczący RDPP pan **Krzysztof Balon** dodał, że należy dążyć do zapewnienia zrównoważonego zaopatrzenia w usługi społeczne w państwach członkowskich Unii Europejskiej, w tym w państwach, które przystąpiły do UE w 2004 r. i później oraz w krajach, takich jak Portugalia, Irlandia, Włochy, Grecja i Hiszpania. Należy ponadto rozważyć możliwość utworzenia ogólnoeuropejskiej platformy na rzecz wspierania dialogu obywatelskiego w zakresie usług świadczonych w interesie ogólnym.

Podsumowując sytuację w omawianym sektorze, musimy obecnie stawić czoła trzem wyzwaniom o przekrojowym charakterze. Po pierwsze, należy opracować standardowe ramy prawne w zakresie zamówień publicznych i finansowania, z uwzględnieniem różnic regionalnych. Po drugie, należy położyć większy nacisk na wspomniane wyżej cztery „A” i na ich zrównoważony charakter. Po trzecie, trzeba opracować metody wzmacniania dialogu obywatelskiego, na przykład poprzez internetową platformę dialogu, z myślą o osiągnięciu czterech „A”. W ramach przyszłych prac EKES wytworzy strukturę organizacyjną w celu analizy tych wyzwań i wypracowania rozwiązań na rzecz osiągnięcia wymiernych wyników w sektorze usług społecznych użyteczności publicznej.